

24. ULPIANUS, lib. 47, ad Sabinum.

Ubi fidejussor pro duobus dena fidejussit, obligatus est in viginti: et si viginti sive dena solverit, utrumque reum liberabit. Sed si quinque solverit, videamus, quem ex reis relevet in quinque; erit ille relevatus, de quo actum est: aut si non appareat, antiquius debitor erit inspiciendum. Idem, et si quindecim sint soluta, si quidem appareat quid actum sit, in decem, et aliunde, quinque erunt relevata: si vero non appareat, ex antiquiore contractu decem, ex alio quinque erunt relevata.

25. POMPONIUS, lib. 31, ad Sabinum.

Ex parte heres institutus, si decem, qua defunctus promiserat, tota solvit, pro parte quidem, qua heres est, liberabitur; pro parte autem reliqua ea condicet; sed si antequam condicatur, ei adcreverit reliqua pars hereditatis, etiam pro ea parte erit obligatus: et ideo condicenti indebitum doli mali exceptionem obstat existimo.

26. IDEM, lib. 25, ad Sabinum.

Si creditor fundum pignoratitium vendiderit, et quantum ei debebatur, receperit: debitor liberabitur. Sed etsi acceptum emptori pretium tulisset creditor, vel ab eo stipulatus esset, debitor nihilominus liberatur: sed si servus pignoratitius a creditore venierit, quamdiu redhiberi possit, non liberabitur debitor, sicut in quolibet pignore vendito, quamdiu res inempta fieri possit.

27. ULPIANUS, lib. 28, ad Edictum.

Etiam circa stipulationem, et ex testamento actionem, si res tradita fuerit, qua debebatur, quamdiu aliquid iuri rei deest, adhuc tamen ipsa res petenda est: ut puta possum fundum petere, licet mihi traditus sit, si jus quoddam cautionis supererit.

28. PAULUS, lib. 58, ad Edictum.

Debitores solvendo ei, qui pro tutore negotia gerit, liberantur, si pecunia in rem pupilli pervenit.

29. ULPIANUS, lib. 58, ad Edictum.

Cum Stichus et Pamphilus communi servo promissi sunt, non alteri Stichus, alteri Pamphilus solvi [non] potest, sed dimidia singulorum partes debentur. Idemque est, si quis aut duos Stichos, aut duos Pamphilos, dari promisit: aut communi duorum servo homines decem dare promisit; nam ambigua vox est *decem homines*, quemadmodum *decem denarii*, atque utriusque rei dimidium duobus modis intelligi potest. Sed in nummis et oleo, ac frumento et similibus, qua communi specie continentur, apparet hoc actum, ut numero dividatur obligatio: quatenus et commodius promissori stipulatoribusque est.

30. IDEM, lib. 51, ad Edictum.

Si debitor offerret pecuniam qua peteretur, creditor nollet accipere: praetor ei denegat actiones.

31. IDEM, lib. 7 Disputationum.

Inter artifices longa differentia est et ingenii, et naturae, et doctrinae, et institutionis. Ideo si *navem a se fabricandam* quis promiserit, vel *insulam aedificandam, fossamve faciendam*, et hoc specialiter actum est, *ut suis operis id perficiat*: fidejussor ipse aedificans vel fossam fodiens, non consentiente stipulatore, non liberabit reum. Quare etiam si illis stipulationibus fidejussor accesserit, *per te non fieri, quominus mihi ire agere liceat*: prohibens ire fidejussor, stipulationem non committit: et si patientiam praestet, non efficiet, quominus committatur stipulatio.

32. JULIANUS, lib. 13 Digestorum.

Si servus peculiari nomine crediderit, eique debitor, cum ignoraret dominum mortuum esse, ante aditam hereditatem solverit: liberabitur. Idem juris erit et si manumissio servo debitor pecuniam solverit, cum ignoraret ei pecuniam concessam non esse. Neque intererit, vivo, an mortuo domino pecunia numerata sit: nam hoc quoque casu debitor liberatur; sicut is, qui iussus est a creditore pecuniam Titio solvere, quamvis creditor mortuus fuerit, nihilominus recte Titio solvit: si modo ignoraverit creditorem mortuum esse.

33. IDEM, lib. 52 Digestorum.

Qui sibi, aut Titio fundum dari stipulatus est, quamvis fundus Ti-

61. L. 89, in fin. infr. h. t. — 62. L. 151, in fin. supr. de verb. oblig. — 63. L. 5, in pr. supr. de act. empt. — 64. L. 54, in pr. supr. de verb. oblig. — 65. L. 78, in pr. infr. h. t. — 66. Adde L. 11, in fin. supr. de legat. 3. L. 59, in fin. supr. de statutib. — 67. L. 49, § 1, supr. de verb. oblig. — 68. L. 35, infr. h. t. — 69. L. 10, supr. eod. L. 41, supr. de reb. cred. — 70. L. 14, in fin. supr. de oblig. et act. — 71. L. 26, § 8, supr. de condic. indebit. L. ult. C. de penit. eius qui libert. — 72. L. 26, § 1, supr. mandati. L. 19, § 3, supr. de donat. — 73. L. 46, L. 98, in pr. infr. h. t. — L. 61, supr. de evict. L. 151, § 1, supr. de verb. oblig. — 74. L. 63, supr. de condic. indebit. — 75. L. 49, in fin. infr. h. t. — 76. L. 21, in fin. L. 26, in fin.

tio datus fuerit, tamen si postea evictus est, habet actionem: quemadmodum si hominem stipulatus esset, et promissor statuliberum Titio dedisset, isque ad libertatem pervenisset. — § 1. Qui Stichum aut Pamphilum dari promisit, si Stichum vulneraverat, non magis cum dando liberatur, quam si solum Stichum promississet, et a se vulneratum daret. Item qui hominem dari promisit, et vulneratum a se offert, non liberatur. Iudicio quoque accepto, si hominem is cum quo agetur, vulneratum a se offert, condemnari debet. Sed et ab alio vulneratum si det, condemnandus erit: cum possit alium dare.

34. IDEM, lib. 54 Digestorum.

Qui hominem aut decem tibi aut Titio dari promisit, si Titio partem hominis tradiderit, mox tibi decem numeraverit: non Titio, sed tibi partem hominis condicet (quasi indebitum tua voluntate Titio solverat). Idemque juris erit, etiam si mortuo Titio decem solverit: ut tibi potius, quam heredi Titii partem hominis condicatur. — § 1. Si duo rei stipulandi hominem dari stipulati fuerint, et promissor utrique partes diversorum hominum dederit: dubium non est quin non liberetur. Sed si ejusdem hominis partes utrique dederit, liberatio contingit: quia obligatio communis efficiet, ut quod duobus solutum est, uni solum esse videatur. Nam ex contrario cum duo fidejussores hominem dari sponderint, diversorum quidem hominum partes dantes non liberantur: at si ejusdem hominis partes dederint, liberantur. — § 2. Stipulatus sum decem mihi aut hominem Titio dari: si homo Titio datus fuisset, promissor a me liberatur: et antequam homo daretur, ego decem petere possum.

— § 3. Si Titium omnibus negotiis meis praeposero, deinde vetero eum ignorantibus debitoribus administrare negotia mea: debitoribus ei solvendo, liberabuntur; nam is qui omnibus negotiis suis aliquem proponit, intelligitur etiam debitoribus mandare, ut procuratori solvant. — § 4. Si nullo mandato intercedente debitor falso existimaverit voluntate mea pecuniam se numerare: non liberabitur; et ideo procurator, qui se ultro alienis negotiis offert, solvendo nemo liberabitur. — § 5. Et cum fugitivus qui pro libero se gerebat, rem vendidisset, responsum est, emptores fugitivo solventes a domino liberatos non esse. — § 6. Si gener socero ignorante filia dotem solvisset, non est liberatus: sed condicere socero potest, nisi ratum filia habuisset; et propemodum similis est gener ei, qui absentis procurator solveret: quia in causam dotis particeps, et quasi socia obligationis patri filia esset. — § 7. Si debitorem meum jussero pecuniam Titio dare, donaturus ei, quavis Titius ea mente acceperit, ut meos nummos faceret: nihilominus debitor liberabitur. Sed si postea Titius eandem pecuniam mihi dedisset, nummi mei fient. — § 8. Quidam filium familias a quo fidejussorem acceperat, heredem instituerat. Quaesitum est, si jussu patris adisset hereditatem, an pater cum fidejussore agere posset? Dixi, quotiens reus satisfaciendi reo satis accipiendi heres existeret, fidejussores ideo liberari: quia pro eodem apud eundem debere non possent. — § 9. Si praedo id, quod a debitoribus hereditatis exegerat, petenti hereditatem restituerit: debitoribus liberabuntur. — § 10. Si decem aut hominem dari stipulatus fuero, et duos fidejussores accepero, Titium et Mævium, et Titius quinque solverit: non liberabitur prius quam Mævius quoque quinque solvat; quod si Mævius partem hominis solverit, uterque obligatus remanebit. — § 11. Qui perpetua exceptione se tueri potest, solum repetit: et ideo non liberatur. Quare si ex duobus reis promittendi alter pepigerit, ne ab eo peteretur: quamvis solverit, nihilominus alter obligatus manebit.

35. ALFENUS VARTUS, lib. 2 Digestorum a Paulo epitomatorem.

Quod servus ex peculio suo credidisset, aut deposuisset: id ei, si vive venisset, sive manumissus esset, recte solvi potest: nisi aliqua causa interciderit, ex qua intelligi possit, invito eo cuius tum is servus fuisset, ei solvi. Sed et si quis dominicam pecuniam ab eo feneratus esset, si permissu domini servus negotium dominicum gessisset, idem juris est: videtur enim voluntate domini, qui cum servo negotium contraheret, et ab eo accipere, et ei solvere.

36. JULIANUS, lib. 1, ad Urseium Ferozem.

Si pater meus praegnante uxore relicta decesserit, et ex causa hereditaria totum hoc, quod patri meo debitum fuisset, petissem: nihil me consumpsisse quidam existimant; si nemo natus sit, recte me egisse:

supr. de condic. indebit. — L. 15, supr. de legat. 2. L. 85, § 4, supr. de verb. oblig. — 77. L. ult. § 5, supr. d. t. de verb. oblig. — 78. L. 12, in pr. supr. L. 49, infr. h. t. — 79. L. 59, in pr. infr. eod. — L. 8, C. de condic. indebit. — 80. L. 29, supr. de iur. dot. — L. 1, L. 7, C. soluto matrim. — 81. L. 58, in pr. infr. h. t. — 82. L. 71, in pr. supr. de fidejuss. L. 95, § 1, infr. h. t. — 83. L. 31, in fin. supr. de hered. petit. — 84. L. 46, in fin. infr. h. t. — 85. § 1, supr. h. t. — 86. L. 26, § 13, supr. de condic. indebit. — 87. Adde L. 19, § 1, supr. d. t. — 88. L. 33, supr. h. t. — 89. L. 19, in fin. supr. — L. 3, C. eod. — 90. L. 11, in fin. supr. de petit. — 91. L. 20, L. 21, supr. de iur. iur. — 92. L. 18, supr. h. t.

quia in rerum natura verum fuisset, me solum heredem fuisse. Julianus notat: Verius est me eam partem perdidisse pro qua heres fuisset, antequam certum fuisset neminem nasci: aut quartam partem, quia tres nasci pertuerunt: aut sextam, quia quinque; nam et Aristoteles scripsit quinque nasci posse: quia vulva mulierum totidem receptacula habere possunt: et esse mulierem Romae Alexandrinam ab Aegypto, quae quinque simul peperit, et tum habebat incolumes; et hoc et in Aegypto adfirmatum est mihi.

37. IDEM, lib. 2, ad Urseium Ferozem.

Quotiens unus ex fidejussoribus suam partem solvisset, tanquam negotium reo gessisset, perinde habendum est, ac si reus ipse unus fidejussoribus partem solvisset: sed tamen ut non ex sorte decedat: sed si fidejussor solus liberatur, cujus nomine solutio facta fuerit.

38. AFRICANUS, lib. 7 Quaestionum.

Cum quis sibi aut Titio dari stipulatus sit, magis esse ait, ut ita demum recte Titio solvi dicendum sit, si in eodem statu maneat, quo fuit, cum stipulatio interponeretur; ceterum sive in adoptionem, sive in exilium ierit, vel aqua et igni ei interdictum, vel servus factus sit, non recte ei solvi dicendum: tacite enim inesse haec conventio stipulationi videtur, si in eadem causa maneat. — § 1. Si debitorem meum jussurum Titio solvere, deinde Titium veterum accipere, et debitor ignorans solverit: ita cum liberari existimavit, si non ea mente Titium nummos acceperit, ut eos lucratur; alioquin, quoniam fundum eorum sit facturus, manuros eos debitoris: et ideo liberationem quidem ipso jure non posse contingere debitori, exceptione tamen ei succurri aequum esse, si paratus sit conditionem furtivam, quam adversus Titium habet, mihi praestare; sicuti servatur cum maritus uxori donaturus, debitorem suum jubeat solvere: nam ibi quoque, quia nummi mulieris non sunt, debitorem non liberari; sed exceptione eum adversus maritum tuendum esse, si conditionem, quam adversus mulierem habet, praestet: furti tamen actionem in proposito mihi post divortium competituram, quando mea interit interceptos nummos non esse. — § 2. De peculio cum domino actum est, is damnum enim pecuniam in plures causas solvi posse, argumentum esse, quod, cum iudicium solvi satisfactum est, et damnatus reo solvat, non solum actione iudicati, sed etiam ex stipulatu et ipse et fidejussores liberentur. Et magis simile esse quod, cum possessor hereditatis existimans se heredem esse solverit, heres non liberatur: tunc enim propterea id evenire, quod ille suo nomine indebitam pecuniam dando, repetitionem ejus haberet. — § 3. Qui hominem promisit, si statuliberum solvat: magis puto, non esse expectandam conditionem; sed et creditorem agere posse, et illi conditionem competere; quod si interim conditio defecerit, liberatur, perinde atque si quis pendente conditione solvit per errorem, et antequam condiceret, conditio extiterit. Illud nullo modo dici convenit, si mortuo Stichio conditio deficiat, liberari debitorem; quamvis, si vivente eo defecerit, liberaretur: quando isto casu nullo tempore perfecte hominem meum feceris; alioquin prope erit, ut etiamsi eum servum, in quo usufructus alienus est, mihi solveris, isque [usufructu manente] decesserit: ea solutione liberatus videaris; quod nullo modo probandum est: sicuti si communem solvisses, isque decessisset. — § 4. Si quis pro eo reverso fidejusserit, qui, cum republica causa abesset, actione qua liberatus sit, deinde annus praeterierit: an fidejussor liberetur? quod Juliano non placebat: et quidem si cum fidejussore experiundi potestas non fuit; sed hoc casu in ipsum fidejussorem ex edicto actionem restitui debere: quemadmodum in eum fidejussorem, qui hominem promissum occidit. — § 5. Qui pro te apud Titium fidejusserat, pignus in suam obligationem dedit; post idem heredem te instituit; quamvis ex fidejussoria causa non teneris, nihilominus tamen pignus obligatum manebit: at si idem alium fidejussorem dederit, atque ita heredem te instituerit, rectius existimari ait, sublata obligatione ejus, pro quo fidejussum sit, eum quoque, qui fidejusserit, liberari.

39. IDEM, lib. 8 Quaestionum.

Si solutus pecuniam tibi, jussu tuo signatam eam apud numularium, quoad probaretur, deposuerim: tui periculi eam fore Mela lib. 10 scribit; quod verum est: cum eo tamen, ut illud maxime spectetur, an per te steterit, quominus incontinenti probaretur: nam tunc perinde habendum erit, ac si parato me solvere, tu ex aliqua causa accipere nolles;

93. L. 28, in fin. supr. de iudic. — 94. L. 3, supr. si pars heredi. L. 7, in pr. supr. de reb. dub. — 95. Immo vide L. 95, § 5, infr. h. t. L. 56, § 1, supr. de verb. oblig. — 96. L. 12, § 2, supr. h. t. — 97. L. 18, in fin. supr. eod. — 98. L. 3, § 5, supr. de donat. inter vir. et uxor. — 99. Inst. quib. mod. toll. oblig. in pr. — 100. L. 44, infr. h. t. — L. 51, in pr. supr. de hered. petit. — 2. Immo vide L. 9, § 2, pen. supr. de statutib. — 3. L. 16, in pr. supr. de condic. indebit. — 4. L. 19, supr. de dolo malo; L. 32, in fin. supr. de usur. — 5. L. 72, in pr. infr. h. t.

in qua specie non utique semper tuum periculum erit: quid enim si inopportuno tempore vel loco obtulerim? His consequens esse puto, ut, etiamsi et emptor nummos, et venditor mercem, quod invicem parum fidei haberent, deposuerint, [et] nummi emptoris periculo sint; utique si ipse eum, apud quem deponerentur, elegerit: et nihilominus merx quoque, quia emptio perfecta sit.

40. MARCIANUS, lib. 3 Institutionum.

Si pro me quis solverit creditori meo, licet ignorante me: acquiritur mihi actio pignoratitia. Item si quis solverit legata, debent discedere legatarii de possessione: alioquin nascitur heredi interdictum, ut eos dejicere possit.

41. PAPINIANUS, lib. 1, de Adulteriis.

Reo criminis postulato, interim nihil prohibet recte pecuniam a debitoribus solvi: alioquin plerique innocentium necessario sumptu egeant.

42. PAULUS, lib. 5, de Adulteriis.

Sed nec illud prohibitum videtur, ne a reo creditori solvatur.

43. ULPIANUS, lib. 2 Regularum.

In omnibus speciebus liberationum etiam accessiones liberantur; puta adpromissores, hypothecae, pignora: praeterquam quod inter creditorem et adpromissores confusione facta reus non liberatur.

44. MARCIANUS, lib. 2 Regularum.

In numerationibus aliquando evenit, ut una numeratione duae obligationes tollantur uno momento. Veluti si quis pignus pro debito vendiderit, creditori: eventum enim, ut [et] ex vendito tollatur obligatio, et debiti. Item si pupillo, qui sine tutoris auctoritate mutuum pecuniam accepit, legatum a creditore fuerit sub ea conditione, si eam pecuniam numeraverit, in duas causas videri eum numerasse: et in debitum suum, ut in Falcidam heredi imputetur; et conditionis gratia, ut legatum consequatur. Item si usufructus pecuniae numeratae legatus fuerit, eventum, ut una numeratione [et] liberetur heres ex testamento, et obligat sibi legatarius. Tantundem est, et si damnatus fuerit alicui vendere, vel locare: nam vendendo, vel locando, et liberatur ex testamento heres, et obligat sibi legatarius.

45. ULPIANUS, lib. 4 Responsorum.

Callippo respondit. Quamvis stipulanti uxori vir sponderit, dirempto matrimonio praedia, quae doti erant obligata, in solutum dare: tamen satis esse, offerri dotis quantitatem. — § 1. Idem Frontoni respondit, perseveranti tutori in tutela administratione, licet capitis reo, potuisse id quod pupillo bona fide debetur, exsolvi.

46. MARCIANUS, lib. 3 Regularum.

Si quis aliam rem pro alia volenti solverit, et evicta fuerit [res]: manet pristina obligatio; et si pro parte fuerit evicta, tamen pro solido obligatio durat: nam non accepisset re integra creditor, nisi pro solido ejus fieret. — § 1. Sed et si duos fundos, verbi gratia, pro debito dederit, evicto altero fundo remanet integra obligatio; tunc ergo res pro re soluta liberationem praestat, quum pro solido facta est suscipiens. — § 2. Sed et si quis per dolum pluris aestimatum fundum in solutum dederit, non liberatur: nisi id quod deest repleatur.

47. IDEM, lib. 4 Regularum.

In pupillo, cui sine tutoris auctoritate solutum est, si quaeratur, quo tempore sit locupletior: tempus, quo agit, inspicitur; et ut exceptio doli mali posita ei noceat, tempus, quo agit, spectatur. — § 1. Plane (ut Scævola aiebat) etiamsi perierit res ante litem contestatam, interdum quasi locupletior factus intelligitur: id est, si necessarias sibi rem emit, quam necessario de suo erat empturus; nam hoc ipso quo non est pauperior factus, locupletior est. Sic et in filiofamilias putabat Macedonianum cessare, si in necessarias causas filius mutuum pecuniam acceperit, et eam perdidit.

48. MARCELLUS, lib. sing. Responsorum.

Titia, cum propter dotem bona mariti possideret, omnia pro domina egit, reditus exegit, et moventia distraxit: quaro, an ea, quae ex re ma-

t. L. 75, in fin. supr. de verb. oblig. — 6. L. 23, supr. h. t. — 7. L. 11, supr. ut legatorum. — 8. L. 45, § 1, infr. h. t. — L. 46, § 6, infr. de iure fisci: excipit. L. 6, § 1: L. ult. in fin. pr. C. ad leg. Jul. majest. — 9. L. 38, § 2, supr. h. t. — 10. L. 21, in pr. supr. ad leg. Falcid. — 11. L. 41, supr. h. t. — 12. L. 53, in pr. supr. eod. — 13. L. 79, supr. de evict. — 14. L. 54, § 10, supr. h. t. — 15. L. 4, supr. de except. — 16. L. 11, § 4, supr. de minor. — 17. L. 7, § 13, supr. de SC. Maced.

riti percepti, in dotem ei reputari debeant? Marcellus respondit, reputationem ejus, quod proponeretur, non iniquam videri: pro soluto enim magis habendum est, quod ex ea causa mulier percepit; sed si forte usurarum quoque rationem arboriter dotis recuperanda habere debuerit, ita est computandum, [ut] prout quidque ad mulierem pervenit, non ex universa summa decedat: sed prius in eam quantitatem, quam usurarum nomine mulierem consequi oportebat; quod non est iniquum.

49. MARCIANUS, lib. sing., ad Hypothecariam formulam.

Solutam pecuniam intelligimus utique naturaliter, si numerata sit creditor. Sed et si⁴⁹ jussu ejus alii solvitur, vel creditor ejus; vel futuro debitori, vel etiam ei, cui donaturus erat: absolvi debet. Ratam⁵⁰ quoque solutionem si creditor habuerit, idem erit. Tutori quoque si soluta sit pecunia vel curator⁵¹, vel procuratori⁵², vel cuilibet successor⁵³, vel servo actori⁵⁴: proficiet ei solutio. Quod si acceptum latum sit, quod stipulationis nomine hypotheca erat obligata, vel sine⁵⁵ stipulatione accepta sit: solutionis quidem verbum non proficiet, sed satisfactionis sufficit.

50. PAULUS, [lib. 40, ad Sabinum].

Si, cum aurum tibi promissem, ignorant⁵⁶, quasi aurum, aes solverim: non liberabor; sed nec repetam hoc quasi indebitum solutum, quod sciens feci: petentem tamen [te] aurum, exceptione summovebo, si non reddas aes, quod accepisti.

51. Idem, [lib. 9, ad Edictum].

Dispensatori, qui ignorante debitore remotus⁵⁷ est ab actu, recte solvitur: ex voluntate enim domini ei solvitur; quam si nescit mutata, qui solvit, liberatur.

52. ULPIANUS, [lib. 14, ad Edictum].

Satisfactio pro⁵⁸ solutione est.

53. GAIVS, [lib. 5, ad Edictum provinciale].

Solvere pro ignorante⁵⁹ et invito cuique licet: cum sit jure civili constitutum, licere etiam ignoranti invitique meliorem conditionem facere⁶⁰.

54. PAULUS, [lib. 56, ad Edictum].

Solutionis verbum pertinet ad⁶¹ omnem liberationem quoquo modo factam: magisque ad substantiam obligationis refertur, quam ad nummorum solutionem.

55. ULPIANUS, [lib. 64, ad Edictum].

Qui sic solvit, ut reciperet, non liberatur: quemadmodum non⁶² alienatur nummi, qui sic dantur, ut recipiantur.

56. PAULUS, [lib. 62, ad Edictum].

Qui mandat⁶³ solvi, ipse videtur solve.

57. ULPIANUS, [lib. 77, ad Edictum].

Si quis stipulatus fuerit decem in melle: solvi quidem mel potest, antequam ex stipulatu agatur: sed si semel⁶⁴ actum sit, et petita decem fuerint, amplius mel solvi non potest. — § 1. Item si mihi aut Titio stipulatus fuero dari, deinde petam, amplius Titio solvi non potest: quamvis ante litem contestatam posset.

58. Idem, [lib. 80, ad Edictum].

Si quis offerenti⁶⁵ se negotiis alienis bona fide solverit, quando liberatur? Et ait Julianus, cum dominus ratum⁶⁶ habuerit, tunc liberari. Idem ait, antequam dominus haberet ratum, an condici ex ea causa possit? Et ait interesse, qua mente solutio facta esset: utrum, ut statim debitor liberetur, an vero cum dominus ratum habuisset. Priore casu contestim posse condici procuratori, et tunc demum extingui conditionem, cum dominus ratum habuisset: posteriore tunc demum nasci conditionem, cum dominus ratum non habuisset. — § 1. Si creditor, cujus ignorantis procuratori solutum est, adrogandum se dederit: sive ratum habuit pater, [rata] solutio est: sive non habuit, repetere debitor potest. — § 2. Et si duo rei stipulandi sunt, quorum alterius absentis procuratori datum antequam is ratum haberet, interim alteri solutum est: in pendenti est posterior solutio, ac prior; quippe incertum est, debitum an indebitum exegerit.

59. PAULUS, lib. 2, ad Plautium.

Si ita stipulatus sim, Mihi aut Titio dare spondes? et debitor consti-

18. L. 5, § 1, in fin. supr. h. t. — 49. L. 56, infr. l. 4, L. 12, C. cod. l. 15, supr. de pact. l. — 70. L. 58, infr. h. t. — 21. L. 34, § 5, supr. cod. — 22. L. 19, C. cod. — 23. L. 17, § 4, supr. de pact. — 24. L. 38, § 1, supr. h. t. — 25. L. 15, § 4, supr. de pignori. l. 6, § 1, supr. quib. mod. pignus. — 26. L. 25, supr. h. t. — 27. Immo vide l. 55, § 1, supr. de reg. jur. — 28. L. 47, l. 175, supr. de verb. sign. — 29. Immo vide l. 55, § 1, supr. de donat. — 30. L. 49, supr. l. 64, l. 16, infr. l. 5, l. 17, C. h. t. — 31. L. 180, infr. de reg. jur. Inst. quib. mod. toll. oblig. in pr. — 31. L. 16, supr. de duob. reis. — 32. L. 34, § 4, supr. h. t. — 33. L.

tueri se mihi solutum: quamvis mihi computat de constituta actio, potest⁶⁷ adhuc adjecto solve. Et si a filiofamilias mihi aut⁶⁸ Titio stipulatus sim, patrem posse Titio solve quod in peculio est: scilicet si suo non filii nomine solve velit. Dum enim adjecto solvitur, mihi solvi videtur. Et ideo si indebitum⁶⁹ adjecto solutum sit, stipulatori posse condici Julianus putat: ut nihil intersit, jubeam [te] Titio solve, an ab initio stipulatio ita concepta sit.

60. Idem, [lib. 4, ad Plautium].

Is, qui alienum hominem in solutum dedit, usucapto⁷⁰ homine liberatur.

61. Idem, lib. 5, ad Plautium.

[In perpetuum] quotiens id, quod tibi debeam, ad te pervenit, et tibi nihil absit, nec quod solutum est, repeti possit, competit liberatio.

62. Idem, [lib. 8, ad Plautium].

Dispensatorem meum testamento liberum esse jussi, et peculium ei legavi: is post mortem meam a debitoribus pecunias exegit: an heres meus retinere ex peculio ejus, quod exegit, possit, quaeritur? Et si quidem post aditam hereditatem exegerit pecuniam, dubitari non debet, quin de peculio eo nomine retineri nihil debeat, qua liber factus incipit debere, si liberantur solutione debitores. Cum vero ante aditam hereditatem pecuniam accepit dispensator, si quidem liberantur debitores ipsa solutione; non est dubium, quin de peculio id retinendum sit: quia incipit debere hic heredi quasi negotiorum gestorum, vel mandati actione. Si vero non liberantur, illa quaestio est, cum negotium meum gerens, a debitoribus meis acceperis, deinde ego ratum non habuero, et mox agere velim negotiorum gestorum actione: an utiliter agam, si caveam te indemnem futurum? Quod quidem ego non puto: nam sublata est negotiorum gestorum actio, eo quod ratum non habui, et per hoc debitor mihi constituitur.

63. Idem, [lib. 9, ad Plautium].

Si debitor sit servi fructuarius, potest is servus per acceptilationem⁷¹ liberare eum: videbitur enim ex re ejus acquirere; idem in pacto⁷² dicemus.

64. Idem, [lib. 14, ad Plautium].

Cum jussu⁷³ meo id, quod mihi debes, solvis creditor⁷⁴ meo: et tu a me, et ego a creditore meo liberor.

65. POMPONIUS, [lib. 4, ex Plautio].

Si filia furiosi a viro divorterit, dictum est, vel adgnato curatore voluntate filiae, vel filiae consentiente adgnato solvi debet.

66. Idem, [lib. 6, ex Plautio].

Si pupilli debitor, jubente eo sine tutoris auctoritate pecuniam creditori ejus numeravit: pupillum quidem a creditore liberat, sed ipse manet obligatus, sed exceptione se tueri potest. Si autem debitor pupilli non fuerat, nec pupillo condicere potest, qui sine tutoris auctoritate non obligatur; nec creditori, cum quo alterius jussu contraxit: sed pupillus, in quantum⁷⁵ locupletior factus est, utpote debito liberatus, utili actione tenebitur.

67. MARCELLUS, [lib. 15 Digestorum].

Si quis duos homines promiserit, et Stichum solverit: poterit ejusdem⁷⁶ Stichi dominium postea consecutus, dando liberari. In nummis minor, vel prope nulla dubitatio est: nam et apud Alfenum Servius eum, qui minus a debitore suo accipere, et liberare eum vellet, respondit, posse saepius aliquos nummos accipiendo ab eo, eique retro dando, ac rursus accipiendo, id efficere: veluti si centum debitorem decem acceptis liberare creditor velit, ut cum decem acceperit, eadem ei retro reddat, mox ab eo accipiat, ac novissime retineat: etsi in dubitationem a quibusdam hoc male deducatur; quod non possit videri is, qui ita accepit, ut ei, a quo accepit, retro reddat, solvisse potius, quam decessisse.

68. Idem, lib. 16 Digestorum.

Servus decem dare jussus pupillo, et liber esse, si heres sit pupillus, sive tantum conditio in eum collata sit; an absente quoque tutore, pupillo dando, libertatem consequatur? moveris comparatione conditionis, quae constitit in factis: veluti si pupillo servierit, quae potest

12, in fin. l. 34, § 6; l. 49, supr. l. 12, C. cod. l. 9, supr. de negot. l. 14, supr. de condit. caus. data. — 34. Immo vide l. 27, in fin. supr. de constit. pecun. — 35. L. 10, supr. h. t. — 36. L. 36, in pr. supr. cod. — 37. l. 47, in fin. supr. mandati; l. 54, in pr. supr. de evict. — 38. L. 11, in pr. supr. de acceptil. l. 24, l. 25, in pr. supr. de usufr. — 39. L. 85, supr. de pact. — 40. L. 55, supr. h. t. — 41. L. 10, supr. de institor; l. 1, § 15, supr. de positi. — 42. l. 66, § 1, supr. d. legat. 2.

impleri citra interventum quoque tutoris: et quid [inquis] si curatorem habeat, et si furioso dare jussus sit? an curator danda liberetur? et finge alicui fundum legatum, si dedisset pupillo⁷⁷, furioso. Et sciendum est in omnibus istis casibus tutori⁷⁸ quidem, vel curator⁷⁹ utiliter dependi; ipsi autem, id est, furioso vel pupillo, non recte persolvi, ne datio ex illorum imbecillitate pereat: nec enim hoc egit testator, ut, quoquo modo esset datum, expleta videretur conditio.

69. CAELIUS, lib. 24 Digestorum.

Si hominem, in⁸⁰ quo ususfructus alienus est, vel qui erat pignori⁸¹ Titio obligatus, noxae dedisti: poterit is, cui condemnatus es, tecum agere iudicati⁸²; nec expectabimus, ut creditor evincat; sed si ususfructus interierit, vel dissoluta fuerit pignoris obligatio: existimo processuram liberationem.

70. Idem, lib. 26 Digestorum.

Quod certa⁸³ die promissum est, vel statim⁸⁴ dari potest: totum enim medium tempus ad solvendum promissori liberum relinqui intelligitur.

71. Idem, lib. 27 Digestorum.

Cum decem mihi aut Titio dari stipulatus, quinque accipiam: reliquum promissor recte Titio dabit. — § 1. Si fidejussor procuratori creditoris solvit, et creditor post tempus, quo liberari fidejussor poterit, ratum habuit: tamen quia fidejussor, cum adhuc ex causa fidejussionis teneretur, solvit, nec repetere potest, nec minus agere adversus eum mandati potest, quam si tum praesenti dedisset. — § 2. Item si ignorans creditor procuratori suo solutum, servo debitoris, filiove acceptum fecerit, postea autem rescierit, et ratum habuerit: confirmetur solutio: et quod acceptum latum sit, nullius momenti est; et contra si ratum non habuerit, quod acceptum fecerit, confirmatur. — § 3. Sed si ignorans solutum, litem contestatus est, si pendente iudicio ratum habuit, absolvi oportet illum, cum quo actum est: si ratum non habuit, condemnari.

72. MARCELLUS, lib. 20 Digestorum.

Qui decem debet, si ea obulere⁸⁵ creditor⁸⁶, et ille sine justa causa ea accipere recusavit, deinde debitor ea sine sua culpa perdidit⁸⁷: doli mali exceptione⁸⁸ potest se tueri, quanquam aliquando interpellatus non solverit: etenim non est aequum teneri pecunia amissa: quia non teneretur, si creditor accipere voluisset. Quare pro soluto id, in quo creditor accipiendo moram fecit, oportet esse. Et sane si servus erat in dote, eumque obtulit maritus, et is servus decessit; ut nummos obtulit, eosque non accipiente muliere perdidit: ipso jure desinet teneri. — § 1. Cum Stichum mihi deberes, et in solvendo moram fecisses, sub conditione cum promissisti; pendente ea Stichus decessit: videamus, an, quia novari prior obligatio non potest, petitio servi competat ea, quae competet si non interessisset stipulatio? Sed in promptum contradicere est, debitorem, cum stipulanti creditori sub conditione promissit, non⁸⁹ videri in solutione hominis cessasse: nam verum est, eum, qui interpellatus dare noluit, offerentem postea periculo liberari. — § 2. Sed quid, si ignorante debitore ab alio creditore eum stipulatus est? Hic quoque existimandum est periculo debitor liberatus: quemadmodum si quolibet nomine ejus servum offerente, stipulator accipere noluisse. — § 3. Idem responsum est, si quis, cum subreptus sibi servus esset, sub conditione stipulatus fuerit, quicquid furem dare facere oportet: nam et fur conditione⁹⁰ liberatur, si dominus oblatum sibi accipere noluit; si tamen, cum in provincia forte servus esset, interesseret stipulatio; et finge, prius quam facultatem ejus nancisceretur fur, vel promissor, decessisse servum: non poterit rationi, quam supra reddidimus, locus esse: non enim obtulisse eum propter absentiam intelligi potest⁹¹.

§ 4. Stichum aut Pamphilum stipulatus sum, cum⁹² esset meus Pamphilus: nec si meus esse desierit, liberabitur promissor Pamphilum dando: neutrum enim videtur in Pamphilo homine constitisse, nec obligatio, nec solutio. Sed ei, qui hominem dari stipulatus est, unum etiam ex his, qui tunc stipulatori servierant, dando promissor liberatur; vi quidem ipsa et hic ex his dari stipulatus est, qui ejus non erat; fingamus ita stipulatum, hominem ex his, quos Sempronius reliquit, dare spondes? cum tres Sempronius reliquisset, eorumque aliquem stipulatoris fuisse: num mortuos duobus; qui alterius erant, supererit ulla obligatio, videamus? et magis est deficere stipulationem: nisi ante mortem duorum desierit esse reliquus servus stipulatoris. — § 5. Qui hominem debebat, Stichum,

43. L. 95, § 7, infr. h. t. — 44. L. 22, supr. de manumiss. testam. — 45. L. 4, in fin. supr. de re judic. — 46. L. 20, supr. h. t. — 47. Immo vide l. 9, § 4, supr. de dolo malo. — 48. L. 38, § 16, supr. de verb. oblig. — 49. L. 157, § 2, supr. d. l. — 50. L. 9, in fin.; l. 30, l. 59, supr. h. t.; l. 6, supr. de doli mali et met. except. — 51. L. 84, § 5, supr. de legat. l. 75, § ult. supr. de verb. oblig. — 52. L. 14, in pr. supr. de noxae; Immo vide l. 56, in fin. supr. de verb. oblig.; l. 54, in pr. supr. de noxae. — 53. L. 17, supr. de condit. furtiv. — 54. Immo vide d. l. 17. — 55. l. 16, in pr. supr. de verb. oblig. — 56. L. 63, supr. de condit. indeb. — 57. L. 101, in fin. infr. h. t. — 58. L. 22, in pr. et § 1, supr. de pignorat.; l.

cui⁹³ libertas ex causa fideicommissi praestanda est, solvit: non videtur liberatus: nam vel minus hic servum dedit, quam ille, qui servum nondum noxa solutum. Num ergo et si vispellionem, aut alias turpem dederit hominem, idem sit? Et sane datum negare non possumus. Sed differt haec species a prioribus: habet enim servum, qui ei auferri non possit. — § 6. Promissor servi eum debet hominem solve, quem, si velit stipulator, possit ad libertatem perducere.

73. Idem, [lib. 51 Digestorum].

Ob triginta nummos pecuniae credite, fidejussorem in viginti dedi, et pignus in decem; ex venditione autem pignoris creditor decem consecutus est: utrum ex universitate id decedit, (ut quidam putant) si in solvendis decem nihil debitor dixisset an (sicut ego puto) in totis decem fidejussori contingit liberatio? quia hoc dicendo potuit hoc efficere debitor, ut ubi non dixit, id potius solutum existimetur, quod satisdato debeatur? Magis tamen existimo licuisse⁹⁴ creditori in id, quod solus debebat reus, accepto referre.

74. MODESTINUS, lib. 5 Regularum.

Id, quod poena⁹⁵ nomine a debitore exactum est, lucro debet cedere creditoris.

75. Idem, lib. 8 Regularum.

Sicut acceptilatio in eum diem praecedentes peremit actiones, ita et confusio: nam si debitor heres creditori extiterit, confusio⁹⁶ hereditatis peremit petitionis actionem.

76. Idem, lib. 6 Responsorum.

Modestinus respondit, Si post solutum sine ullo pacto omne, quod ex causa tutelae debeatur, actiones post aliquod intervallum cessae sint; nihil ea cessione actum, cum⁹⁷ nulla actio superfuisset; quod si ante solutionem hoc factum est; vel cum⁹⁸ convenisset, ut mandarentur actiones, tunc solutio facta esset, mandatum subsecutum est: salvae esse mandatas actiones: cum novissimo quoque casu pretium⁹⁹ magis mandatarum actionum solutum, quam actio, quae fuit, perempta videatur.

77. Idem, [lib. 7 Pandectarum].

In libertate antiquior contractus operarum esse non potest, sine quo libertas ei data non esset.

78. JAVOLENUS, [lib. 11, ex Cassio].

Si alieni nummi inscio vel invito domino soluti sunt, manent ejus, cujus fuerunt; si mixti essent, ita ut discerni non possent, ejus fieri qui accepit, in libris Gaii scriptum est: ita ut actio domino cum eo, qui dedisset, furti competeret.

79. Idem, [lib. 10 Epistularum].

Pecuniam, quam mihi debes, aut aliam rem, si in conspectu¹⁰⁰ meo ponere te jubeam; efficitur, ut et tu statim libereris, et mea esse incipiat; nam tum quod a nullo corporaliter ejus rei possessio detineretur, adquisita mihi, et quodammodo manu longa tradita existimanda est.

80. POMPONIUS, [lib. 4, ad Quintum Mucium].

Prout¹⁰¹ quidque contractum est, ita et solvi debet: ut, cum re contraxerimus, re solvi debet: veluti cum mutuum dedimus, ut retro pecuniae tantundem solvi debeat. Et cum verbis aliquid contraximus, vel re vel verbis obligatio solvi debeat; veluti cum acceptum promissori sit: re, veluti cum solvit, quod promissit. Aequum cum emptio vel venditio, vel locatio¹⁰² contracta est: quoniam consensu nudo contrahi potest, etiam dissensu¹⁰³ contrario dissolvi potest.

81. Idem, [lib. 6, ad Quintum Mucium].

Si stipulatus sim Mihi aut Titio dari, si Titius decesserit, heredi¹⁰⁴ ejus solve non poteris. — § 1. Si lancem deposuerit apud me Titius, et pluribus heredibus relicta decesserit: si pars¹⁰⁵ heredum me interpellat, optimum quidem esset, si praetor aditus jussisset me parti heredum eam lancem tradere; quo casu depositum me reliquis coheredibus non teneri; sed etsi sine praetore sine dolo malo hoc fecero, liberabor; aut, quod verius est, non incidam in obligationem: optimum autem est id per magistratum facere.

79, infr. de furt. — 59. L. 95, § 2, infr. h. t. — 60. L. 1, C. de contrar. judic. tut. — 61. d. l. 1, l. 11, C. de fidejuss. — 62. L. 5, § 2, supr. quib. mod. pign.; l. 21, in fin. supr. de tutel. et ration.; l. 56, in fin. supr. de fidejuss. — 63. L. 7, § 21; l. 15, § 2, supr. de adquire. vel amitt. poss. — 64. L. 55, l. 100, l. 155, infr. de reg. jur. — 65. § ult. Inst. de adquire. vel amitt. poss. — 66. L. 95, in fin. infr. h. t.; l. 3, supr. de resci. vendit.; l. 35, infr. de reg. jur. § ult. Inst. quib. mod. toll. oblig.; l. 1, C. quando licet ab empt. — 67. L. 55, supr. de verb. oblig. — 68. L. 1, § 56, supr. depositi.